

Motion till riksdagen

1988/89:So248

av Daniel Tarschys m.fl. (fp)

Utvärdering av socialtjänstlagen

Socialtjänstlagen (SoL) trädde i kraft den 1 januari 1981. Bakom lagens tillkomst låg en omfattande socialpolitisk diskussion under 60-talet och 70-talet och ett utredningsarbete som tog sin början 1967. De principiella målfrågorna behandlades i ett betänkande som avgavs av socialutredningen 1974. Huvuddragen i socialtjänstlagen drogs upp i det slutbetänkande som avlämnades 1977.

SoL betecknades vid tillkomsten som en "målinriktad ramlag". Riksdagen har vid upprepade tillfällen uttalat att tillämpningen av ramlagar måste följas upp och utvärderas. Även när SoL antogs av riksdagen underströks vikten av en kontinuerlig uppföljning (SoU 1979/80:24 och 1979/80 44 s. 105f).

Viktiga delar av socialtjänsten har under de senaste åren utretts av socialberedningen och äldreberedningen. En hel del studier av socialtjänstlagens tillämpning har också skett inom forskningen i socialt arbete och vissa andra discipliner. DSF har i sin anslagsgivning uppmärksammat socialtjänsten, och även instanser som RRV har i skilda rappoorter belyst lagens tillämpning. Några studier av socialbidragens utveckling har också genomförts. Socialstyrelsen har i sin löpande tillsyn samlat värdefulla erfarenheter. Regeringen har också givit socialstyrelsen i uppdrag att utvärdera vissa delar av socialtjänsten, ett uppdrag som ska slutföras under innevarande år. Det finns med andra ord ett relativt omfattande material om hur socialtjänsten har utvecklats under 80-talet.

Tiden borde därför vara mogen för en parlamentarisk utvärdering och översyn av socialtjänstlagen. Det finns då skäl att särskilt uppmärksamma de avsnitt av socialtjänstens arbete som inte har bearbetats av andra utredningar. Några exempel på frågor som diskuterats i den allmänna sociala debatten och som förefaller förtjäna ytterligare uppmärksamhet är följande:

1. Socialtjänstlagen bygger på en s.k. helhetssyn, som vid lagens tillkomst bl.a. angavs innebära ett uppbrott från den traditionella socialvårdens uppdelning av arbetet på olika funktioner.

I vilken utsträckning och med vilket resultat har denna helhetssyn kommit att prägla verksamheten? I praktiken har det på många håll åter uppstått en viss specialisering. Somliga menar likväl att integrationen har lett till att något av den "envetenhet" som präglade den gamla organisationen (nykterhetsvård, barnavård, etc.) har gått förlorad. Andra hävdar att man genom ett mera samlat grepp har kunnat överbygga sprickor som tidigare fanns i det sociala arbetet. Åter andra menar att den ursprungliga doktrinen byggde på en

idealisering och överskattning av socialtjänstens förmåga och möjligheter att påverka enskilda människors tillvaro.

2. Ett väsentligt inslag i socialtjänstlagen är möjligheten att överklaga lokala beslut. Vi menar att det finns skäl att slå vakt om denna rättighet, som är väsentlig för den enskilda människans möjligheter att hävda sina rättigheter.

Vad som däremot förefaller mindre självklart är i vilken utsträckning som besvärspörningen bör utföras av rättsliga resp. politiska instanser. I många sammanhang är det av rättssäkerhetsskäl motiverat att domstolar får pröva de kommunala myndigheternas beslut. Andra beslut som kan överklagas är däremot snarare lämplighetsavgöranden som enligt den traditionella arbetsfördelningen i den svenska besvärprocessen snarare hör hemma i politiskt utsedda organ. Det senare kan gälla t.ex. skälighetsbedömningar av olika slag, såsom frågan om vad som ska anses vara skälig levnadsstandard. En förutsättningslös översyn av instansordningen vid överklaganden av beslut enligt socialtjänstlagen är motiverad. I detta sammanhang kan det också finnas skäl att uppmärksamma de ansvarsfrågor som aktualiseras av att socialnämnderna ibland vägrar att foga sig i besvärinstansernas beslut.

3. En tredje ömtålig och principiellt omdiskuterad fråga gäller huruvida rätten till socialhjälp ska kunna förknippas med några villkor från socialtjänstens sida. Vid SoL:s tillkomst instämde socialutskottet i det resonemang som en motionär förde om att rätten till bistånd skulle vara kopplad till att den enskildes behov inte kunde tillgodoses "genom eget arbete eller på annat sätt". Någon hänvisning till bristande förmåga att genom eget arbete skaffa sig försörjning infördes emellertid inte i lagen. Utskottet underströk däremot arbetets värde inte bara för människors försörjning utan också för att berika den enskildes liv och positivt påverka självkänsla och social identitet.

Frågan om huruvida villkor kan stipuleras för att socialhjälp ska utgå har aktualiserats av den praxis som tillämpas i vissa kommuner (Hallstahammar, Alby, Västervik). Enligt vår mening kan det finnas skäl att på denna punkt precisera socialtjänstlagen.

4. En näraliggande fråga gäller i vilken utsträckning som socialtjänsten aktivt ska engagera sig i att klienterna (åter)får ett fotfäste på arbetsmarknaden. Arbetsmarknadsmyndigheterna lägger ofta inte ner särskilt stor energi på personer som man bedömer att arbetsgivarna inte är så intresserade av. Den verksamhet som har bedrivits t.ex. i Uppsala visar att med tillräckliga personalresurser har socialtjänsten goda förutsättningar att bidra till att socialbidragsberoendet bryts. En metodutveckling i arbetet med socialbidragsmottagarna kan självfallet ske inom ramen för nu gällande bestämmelser, men det finns skäl att överväga om de erfarenheter som har vunnits på olika håll ger anledning till precisering av lagen.
5. SoL byggde på relativt optimistiska föreställningar om socialtjänstens förmåga att påverka kommunal utveckling och planering i stort. Även om lagens bestämmelser i detta hänseende har haft ett värde därigenom att de gett en formell grund för socialnämnderna att anlägga synpunkter på mer allmänna planeringsfrågor är nog bedömningen av förutsättning-

Mot. 1988/89
So248

arna till effektiv påverkan numera något mera luttrad. Samtidigt har bl.a. socialberedningen uppmärksammat i vilken utsträckning som tendenser A.Dutanför den sociala sfären – inte minst en ökad utslagning från arbetslivet – i negativ riktning har påverkat missbrukarnas villkor. Med växande bostadsbrist har också svårigheterna ökat för många av dem som får bistånd genom socialtjänsten. Uppenbart är att ett effektivt socialt arbete i många avseenden måste gå utanför det i trängre mening sociala verksamhetsområdet. Hur detta ska ske förtjänar emellertid en förnyad prövning.

6. Statsbidragens roll för socialtjänsten behöver en ny genomlysning. Som det nu är hanterar kommunerna en brokig samling statliga bidrag på det sociala området: per capita-bidrag separat eller inbyggda i det generella statsbidragssystemet, årsarbetarbidrag, platsbidrag, personalutbildningsbidrag (för vissa personalkategorier men inte för andra), prestationsbidrag och omstruktureringsbidrag. I vilken utsträckning som de olika bidragen fyller sitt stimulanssyfte är otillräckligt kartlagt. Ett led i en översyn av socialtjänstlagen bör vara att analysera effekterna av de olika bidragssystem som har vuxit fram inom kommunernas sociala sektor.
7. Under senare årtionden har klientorganisationerna kommit att spela en allt större roll i det sociala arbetet. Dessa föreningars erfarenheter och engagemang är ofta till ovärderlig hjälp i behandlingsarbetet. Mycket talar för att framtidens sociala arbete i än större utsträckning bör baseras på "klientkooperation". Vid en översyn av socialtjänstlagen är det angeläget att undersöka hur dessa insatser på lämpligt sätt kan stödjas.

En parlamentarisk utvärdering av socialtjänstreformen bör nu komma till stånd. Mot bakgrund av att åtskilliga frågor har utretts bl.a. av socialberedningen och äldreberedningen kan det vara lämpligt att vid en sådan utvärdering lägga särskild vikt vid sådana delar av reformen som inte har behandlats av parlamentariska utredningar, däribland ovan berörda problem.

Hemställan

Med hänvisning till ovanstående hemställs
att riksdagen hos regeringen begär en parlamentarisk utvärdering
av socialtjänstreformen.

Stockholm den 24 januari 1989

Daniel Tarschys (fp)

Ingrid Ronne-Björkqvist (fp)

Barbro Westerholm (fp)

Ulla Orring (fp)

